

ประเพณีการจัดขึ้นทมาทคอบขากอนบุรี

ระเบียบ อินทรารณ *

* ข้าราชการบำนาญ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

ประเพณีการแต่งงานของไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน แต่โดยมากเน้นความสำคัญที่ขันหมากซึ่งฝ่ายชายนำไปให้ฝ่ายหญิง การจัดขันหมากในท้องถิ่นต่าง ๆ ก็แตกต่างกันไปในเรื่องของวัสดุที่ใช้ ซึ่งมักใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น ๆ แม้แต่ในภาคกลาง ผู้ที่มีเชื้อสายคนต่างถิ่นก็มีแนวคิดในการจัดขันหมากแตกต่างกันไปจนละเอียด ในที่นี้จะกล่าวถึงการจัดขันหมากของผู้ที่มีถิ่นฐานอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา อันได้แก่ฝั่งธนบุรี ความที่ได้เรียนรู้และปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายายจนปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขันหมากมีสองชนิด คือ

๑. ขันหมากเอก
๒. ขันหมากธรรมดา (ขันหมากหลวง)

ขันหมากเอก ประกอบด้วย

๑. อ้อย
๒. ห่อหมก ขนมจีน
๓. เหล้าขาว มะพร้าวอ่อน หมู

หมอนทอง

๔. ผ้าขาว ๑ ผืน สำหรับโพธิ์

บรรพบุรุษ

๕. ขนมคันขาว

๖. ขันหมาก ประกอบด้วย

หมากคืบ ห่อ ใบเงิน ใบทอง ใบนาก ถั่วทอง งาดำ ข้าวเปลือก พร้อมด้วยเศษเงินจำนวน ๖๒

๗. ขันบรรจุดินสอด (เงิน)

๘. ขันบรรจุทองหมั้น

(แหวน ทอง ๗๕-๗)

ขันหมากธรรมดา ประกอบด้วย

๑. อ้อย

๒. เหล้าขาว มะพร้าวอ่อน

หมอนทอง

๓. ผ้าขาว ๑ ผืน

๔. ขันหมาก ประกอบด้วย

หมากคืบ ห่อ ใบเงิน ใบทอง ใบนาก ถั่วทอง งาดำ ข้าวเปลือก พร้อมด้วยเศษเงินจำนวน ๖๒

๕. ขันบรรจุดินสอด (เงิน)

๖. ขันบรรจุทองหมั้น (แหวน,

ทอง ๗๕-๗)

๗. ขนมไม่จำกัดจำนวนแต่

ต้องให้เป็นจำนวนคู่ จำนวนน้อยที่สุดคือ ๔ ที่ (๒ คู่) เช่น ทองหยิบ ๒ ที่ ทองย้อย ๒ ที่

ขันหมากเอก นั้น มุ่งแต่ใช้ของ

จำเป็นที่เจ้าพิธี และมุ่งไปเป็นทางคงแก่ให้สาวงาม นิยมติดเป็นหมั้นเป็นตาแก่บ่าวสาว ซึ่งประกอบมีรายละเอียดดังนี้

๑. อ้อย ใช้ ๔ คัม มักเป็นคู่กัน

๒ คู่

๒. ห่อหมก ๑ ห่อ ห่อใหญ่เป็น

พิเศษ

ขนมคัน ๒ ชิ้น อับป้าใหญ่

เป็นพิศนกว่าธรรมดา

ทั้งสองอย่างนี้จัดความเป็นที่

เดียวกัน

๓. เหล้าขาว ๑ ขวด ซึ่งยังไม่เปิด

มะพร้าวอ่อนเปลือกแบบ

มะพร้าวสังขยา ยังไม่ต้องเปิดฝา

หมูสามชั้น ๑ ชิ้น คัมสุกวาง

ไฉ่จวนที่มีใบทองปูลอง

ทั้งสามอย่างนี้จัดอยู่ในที่

เดียวกัน

๔. ผ้าขาวพับให้เรียบร้อยผูกโบ

จัดเป็น ๑ ที่

๕. ขนมต้มขาว ใช้ ๕ ลูก ทำ

ให้ใหญ่กว่าธรรมดา จัดเป็น ๑ ที่

๖. ขันหมาก ประกอบด้วย

หมากดิบ ๑๖ ลูก จัดเป็น

ระแนบเป็น ๓ ชั้น คัดกรูรูปร่างให้เหลือแต่ผลหมาก

พดู จัดเป็น ๔ เรียง เรียงละ

๕ ใบ เลือกใบที่มีตำหนิเล็กน้อย จะใช้พดูเขียว

หรือพดูเหลืองก็ได้

นำหมากและพดูจัดวางในชั้น

ที่มีใบเป็น ในทอง ใบนอก อย่างละ ๔ ใบวางรองกัน

ชั้น

ถั่วทอง (ถ้าหาไม่ได้ใช้ถั่ว

เขียวธรรมดา) งาดำ ข้าวเปลือก ใส่อุ่นเล็กน้อย วางไป

ในชั้นเดียวกับหมากพดู

ฝ่ายชายจะต้องใส่เศษเงินจำนวน ๖๒ จะ

เป็นสตางค์หรือบาทก็ได้ไปเป็นชั้นนี้ด้วย ผู้ที่รับ

ขันหมากจะเรียกทางฝ่ายหญิงมาประกอบกันให้

ครบร้อยก็เรียกจากฝ่ายหญิงอีก ๓๘ เรื่องเงินที่
นำไปมอบให้ฝ่ายหญิงในงานนี้ โบราณถือว่ามิให้
นำไปจำนวนพอดีที่ฝ่ายหญิงเรียกร้อง ต้องนำไป
เกิน ฝ่ายชายถือว่าเป็นฝ่ายผู้มาให้ค่าไปมากกว่า
ฝ่ายหญิงตามประเพณี สมัยเงินมีค่ามากเศษเงิน
ก็เหวี่ยงหูตึง เหวี่ยงหูตึง เหวี่ยงหูตึง ต่อมาใช้
สตางค์กันก็ยังคงประเพณีไว้คือ นำเศษเงินไป
๒ สตางค์ ๑ เพ็ง (เท่ากับจำนวน ๖๒ สตางค์) แล้ว
เรียกจากฝ่ายหญิงมาร่วมกันให้ครบบาท แต่เดิม
เรียง ๑ สตางค์ ๑ เพ็ง (เท่ากับจำนวน ๑๐๙
สตางค์) เมื่อรวมกันก็จะครบ ๑ บาทพอดี แต่โดยที่
เมื่อเทียบกับสตางค์แล้วจะขาดไป ๑ สตางค์ จึงต้อง
เพิ่มเป็น ๓๘ สตางค์ (เพราะอัตราการนับแต่เดิม ๒
เพ็งเป็น ๑ สตางค์ ๕ สตางค์เป็น ๑ บาท) จีวรถาด
แต่งงวนหมายของจีวรที่สวมบูรณ์ คือ เมื่อสองฝ่าย
รวมกันแล้วจึงมารบหนึ่งบาท ปัดดูบนเงินนี้ค่า
น้อยของ ก็ใช้หน่วยเป็นบาทเสียทีเดียว ก็ฝ่ายชาย
นำเศษไปเกิน ๖๒ บาท ฝ่ายหญิงนำมาสมทบอีก
๓๘ บาท รวมเป็น ๑๐๐ บาท เงินที่นำไปมอบให้
ทางฝ่ายหญิงมักมีผู้แทนที่เรียกว่า “เต้าแก่” คอย
ต้อนรับ มักจัดที่ไว้ปูผ้าสวยงาม รับเงินที่นำไปนั้นมา
นับ เรียงให้เรียบร้อย เมื่อถูกต้องแล้วก็จะเรียกเงิน
ของทางฝ่ายหญิงมาสมทบดังกล่าวข้างต้น แล้ว
ค่อย ๆ เทถั่วทอง งาดำ ข้าวเปลือกลงเคล้ากับเงิน
เหล่านั้น แล้วให้ถือให้พร กล่าวคำที่เป็นมงคลแก่คู่
บ่าวสาวแล้วมอบห่อเงินนั้นให้ฝ่ายเจ้าสาวไปเก็บไว้
เศษเงินนี้ที่เก็บไว้ถือเป็นเงินกันดู ไม่ต้องนำไปใช้
๗. ชั้นสินสอด ชั้นนี้บรรจุนเงิน
ตามที่ฝ่ายหญิงเรียกร้องเป็นค่าสินสอดตามจะ

ตกลงกันได้

๔. ชั้นทองหมั่น ชั้นน้บารจ

เครื่องประดับที่จะมอบให้แก่เจ้าสาว เช่น แกวนเพชร ทองคำ ฯลฯ

สมัยทรงจูกิจดี ชั้นมากเอก

จะจัดไฮโดระ (อันได้แก่พานหรือตะลุ่ม) มีผ้าขิดใช้ผ้าคาด ห่อกระโจม ผูกด้วยริบบิ้น

ชั้นหมากธรรมดา วิธีจัดใช้

ของเหมือนกันจำนวนเท่ากัน ต่างกันแต่ขนาดและสี
แต่ทางฝ่ายหญิงจะเรียกร้อย โดยมากเรียกเป็นคู่
เช่น ๒๐ คู่ หมายความว่า ใช้ขนมจัดเป็นสองวง
สองที่ เช่น ขนมเยาะสองที่ ปู-ปลา (๒ขนม) สอง
ที่ เครื่องจันอ้นสองที่ จนครบ ๒๐ คู่ ถึง ๕๐ ที่
เมื่อปัจจุบัน จัดแบบชั้นหมาก

ธรรมดาแพกแพก ให้ฝ่ายรวมกับชั้นหมากเอกก็
ได้ คือแต่งโต๊ะชั้นฮินฮอดและชั้นทองหมั่น ใช้
กรวยใบตองครอบชั้น แล้วร้อยดอกไม้สดประดับ
ทำอุบะห้อยลงมาแบบใบตองดอกไม้สดหรือเทียน

พรรมาก็ได้ บางแห่งที่ชั้นที่สุดเท่าที่เคยเห็น ใช้
ชั้นหมากเพียงชั้นเดียว เครื่องพิธีอันคืดหมด และมี
ชั้นฮินฮอด ชั้นทองหมั่น เท่านั้น

การไหว้ผู้ใหญ่ ปัจจุบันมัก

นิยมการไหว้ให้เสร็จสิ้นในวันเดียวกันเพราะ
ประหยัดเวลาถือไหว้ทั้งวันแก่ฝ่ายเจ้าสาวและเจ้า
สาวพร้อมกัน อันเป็นคั้งที่จะต้องเตรียมรูปเขียนแพ
ใส่พาน และมีกรวยดอกไม้ครอบไปด้วย เมื่อจะ
ไหว้ผู้ใหญ่แล้วก็ไปขอรวายนั้นออกนำไปไหว้ผู้ใหญ่ที่
เจ้าสาวเจ้าสาวต้องไหว้ร่วมกันในงานนั้นจนครบ
ทุกคน

วิธีที่สะดวกที่สุดที่ใช้กันอยู่ใน
ปัจจุบันนี้ คือ ฝ่ายชายจะพากันตกลงกับฝ่าย
หญิงให้แน่นอนก่อนว่าจะให้จัดชั้นหมากแบบใด
และจะให้ผู้ใดเป็นผู้รับชั้นหมากนั้น บางรายที่
ต้องการให้เป็นพิธีในวงญาติจึงวิ่ง ๆ พ่อแม่ของเจ้า
สาวจะเป็นคนนำให้ฝ่ายชาย และพ่อแม่ของเจ้า
สาวก็เป็นแต่แก่ให้ฝ่ายหญิงเอง

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University